

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки підприємства

06-01-215

Методичні вказівки

до проведення практичних занять
з навчальної дисципліни «**Економічний аналіз**»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійними програмами
«Економіка підприємства», «Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність», «Економіка туристичного, готельного та
ресторанного бізнесу» спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність» денної та заочної форм навчання
(в т.ч. зі скороченим терміном навчання)

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 3
від «06» лютого 2020 р.

Рівне – 2020

Методичні вказівки до проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Економічний аналіз» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійними програмами «Економіка підприємства», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Економіка туристичного, готельного та ресторанного бізнесу» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» денної та заочної форм навчання (в т.ч. зі скороченим терміном навчання) [Електронне видання] / Кушнір Н. Б., Адамчук Т. Л. – Рівне: НУВГП, 2020. – 50 с.

Укладачі: Кушнір Н. Б., к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства, Адамчук Т. Л., старший викладач кафедри економіки підприємства.

Відповідальний за випуск: Кушнір Н. Б., к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства.

Керівник групи забезпечення спеціальності: Кушнір Н. Б., к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства.

ЗМІСТ

1. Мета викладання дисципліни	3
2. Програма навчальної дисципліни	4
3. Теми та години практичних занять	8
4. Зміст практичних занять	9
5. Практичне заняття 1	9
6. Практичне заняття 2	13
7. Практичне заняття 3	21
8. Практичне заняття 4	24
9. Практичне заняття 5	30
10. Практичне заняття 6	34
11. Практичне заняття 7	36
12. Практичне заняття 8	41
13. Практичне заняття 9	45
14. Додаток А	48

© Н. Б.Кушнір,
Т. Л. Адамчук, 2020
© НУВГП, 2020

1. Мета викладання дисципліни

Основною метою вивчення курсу «Економічний аналіз» є формування системи знань про сутність і зміст аналізу господарської діяльності як науки, засвоєння знань щодо системного оцінювання діяльності підприємств, виявлення внутрішніх резервів раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Освітня діяльність кожного вищого навчального закладу повинна бути спрямована на підготовку таких фахівців, які змогли б швидко адаптуватись в реальних умовах та застосувати на практиці теоретичні знання, отримані під час навчання в вузі.

Головним завданням вивчення дисципліни «Економічний аналіз» є вивчення сучасних методик аналізу із застосуванням математичних та статистичних прийомів і методів.

Вивчення дисципліни «Економічний аналіз» дозволить студентам спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ознайомитись з основними прийомами і методами оцінювання діяльності підприємств, виявлення внутрішніх резервів раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, вивчити вітчизняний та світовий досвід у здійсненні аналітичних досліджень.

Для досягнення головного завдання необхідно вирішити наступні **задачі:**

- вивчення основних категорій, понять, систем, інструментарію та алгоритмів аналізу господарської діяльності;
- набуття практичних навичок розв'язання конкретних аналітичних задач;
- ознайомлення з науковими засадами основних аналітичних методологій та методик;
- формування вмінь творчого пошуку шляхів покращення виробничо-господарської діяльності підприємств з використанням основних показників, прийомів та методів аналізу господарської діяльності.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати:**

- основні поняття, категорії, терміни аналізу господарської діяльності та вміння їх правильно тлумачити;
- закономірності, принципи та загальні методи здійснення аналітичних досліджень;
- етапи аналітичної обробки первинної інформації та узагальнення отриманих результатів;

- механізми аналізу та синтезу даних та показників діяльності підприємств;
- методи вивчення взаємозв'язків між явищами, що відбуваються на підприємстві;
- способи переходу від статистичних методів дослідження до елементів факторного аналізу з метою виявлення резервів покращення результатуючих показників та діяльності підприємств;
- методи оцінки сучасних проблем виробничо-господарської діяльності підприємств;
- аналітичну методологію визначення наслідків впливу управлінських рішень на діяльність суб'єктів господарювання;
- особливості практичного застосування аналітичних методів дослідження показників, що характеризують роботу підприємства.

Після опанування даного курсу студенти повинні **вміти**:

- виявляти внутрішні резерви раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємств;
- приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі виявлених резервів.

Методичні вказівки призначені для студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними програмами підготовки бакалаврів (денної, заочної форм навчання), студентів, що навчаються за інтегрованими навчальними планами, інститутів післядипломної освіти та курсів підвищення кваліфікації.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади економічного аналізу як науки. Характеристика сутності і системи економічного аналізу

Тема 1. Предмет, об'єкт і завдання аналізу господарської діяльності підприємства

Сучасне розуміння терміну «економічний аналіз». Склад і структура аналізу господарської діяльності підприємства як науки. Сутність складових частин аналізу. Предмет і об'єкт аналізу господарської діяльності підприємства. Основні поняття та завдання аналізу господарської діяльності підприємства. Взаємозв'язок аналізу господарської діяльності підприємства з іншими науками. Роль аналізу господарської діяльності в системі управління виробництвом. Етапи проведення аналізу господарської діяльності.

Тема 2. Метод і методичні прийоми аналізу господарської діяльності підприємства

Поняття методу аналізу господарської діяльності підприємства. Класифікація узагальнюючих прийомів і методів аналізу господарської діяльності підприємства.

Класифікація моделей факторних систем. Методи обробки моделей факторних систем. Класифікація методичних прийомів аналізу господарської діяльності підприємства.

Традиційні прийоми і методи. Порівняння. Абсолютні, відносні та середні величини. Групування. Графічний спосіб. Балансовий метод. Пошук позитивних та негативних тенденцій в розвитку підприємства.

Методи елімінування. Метод абсолютних різниць. Метод ланцюгових підстановок. Метод дольової участі. Метод відносних різниць. Методика визначення резервів покращення результуючих показників діяльності підприємств.

Економіко-математичні методи в аналізі господарської діяльності. Кореляційно-регресійний аналіз. Методи вирівнювання показників та визначення тенденцій розвитку (побудова трендів). Метод лінійного програмування. Метод динамічного програмування. Метод календарного планування. Теорія черг. Теорія ігор. Теорія масового обслуговування. Метод Монте-Карло. Імітаційні методи. Евристичні методи.

Тема 3. Види аналізу та його інформаційне забезпечення

Класифікація видів аналізу господарської діяльності підприємства за різними класифікаційними ознаками. Комплексний, вибірковий та тематичний аналіз господарської діяльності. Комплексний, системний аналіз. Класифікація резервів. Особливості організації аналізу господарської діяльності на підприємстві.

Інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності підприємства та його роль для здійснення об'єктивних та обґрунтованих економічних розрахунків. Вимоги до обсягу, наповнення та достовірності інформаційної бази аналізу господарської діяльності підприємства. Класифікаційні ознаки та групування видів інформаційного забезпечення.

Змістовий модуль 2. Аналіз ресурсного забезпечення виробництва продукції, робіт і послуг

Тема 4. Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг

Поняття про показники оцінки обсягу виробництва продукції, робіт і послуг. Інформаційне забезпечення аналізу виробництва продукції, робіт і послуг. Аналіз видів, асортименту та якості продукції. Аналіз дотримання термінів випуску продукції. Аналіз ритмічності виробництва. Класифікація внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на обсяги реалізації. Застосування факторного аналізу для розрахунку впливу факторів. Визначення резервів збільшення обсягів виробництва.

Тема 5. Аналіз використання персоналу підприємства та витрат на оплату праці

Поняття про трудові ресурси та робочу силу. Інформаційне забезпечення аналізу трудових ресурсів та оплати праці. Аналіз забезпечення підприємства трудовими ресурсами. Структурно-динамічний аналіз чисельності персоналу. Аналіз руху і плинності кадрів. Аналіз кваліфікаційного складу працюючих. Аналіз використання робочого часу та його впливу на обсяги виробництва. Аналіз продуктивності праці та факторів, що впливають на її зміну. Аналіз витрат на оплату праці та середньої заробітної плати. Аналіз співвідношення між темпами росту продуктивності праці та середньої заробітної плати. Аналіз ефективності оплати праці.

Тема 6. Аналіз довгострокових активів підприємства

Поняття про довгострокові активи підприємства та їх класифікація. Інформаційне забезпечення аналізу довгострокових активів підприємства. Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами. Структурно-динамічний аналіз основних засобів підприємства. Аналіз руху основних засобів та їх фізичного і морального стану. Аналіз фондоозброєності підприємства і праці. Аналіз ефективності використання основних засобів та резервів зростання фондоддачі. Аналіз використання активної частини основних засобів в часі та по потужності.

Тема 7. Аналіз матеріальних ресурсів підприємства та ефективності їх використання

Поняття про матеріальні ресурси підприємства та їх класифікація. Інформаційне забезпечення аналізу матеріальних ресурсів. Аналіз джерел надходження та напрямків використання матеріальних ресурсів на підприємстві. Основні принципи організації служби матеріально-технічного постачання підприємства. Аналіз ступеню забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами. Структурно-динамічний аналіз матеріальних ресурсів підприємства. Аналіз матеріалоемності продукції, матеріаловіддачі та факторів, що впливають на їх зміну. Визначення резервів збільшення обсягів виробництва під впливом покращення забезпеченості підприємства ресурсами та ефективності їх використання.

Змістовий модуль 3. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства та фінансового стану підприємства

Тема 8. Аналіз витрат на виробництво, собівартості і реалізації продукції

Поняття про витрати на виробництво та собівартість продукції. Інформаційне забезпечення аналізу витрат на виробництво та собівартості продукції. Класифікація витрат за різними напрямками. Структурно-динамічний аналіз витрат на виробництво та реалізацію продукції. Аналіз окремих статей та елементів витрат. Поняття про питомі витрати та їх визначення. Аналіз динаміки питомих витрат. Факторний аналіз питомих витрат та пошук резервів їх зниження.

Тема 9. Аналіз прибутку і рентабельності

Поняття про прибуток і рентабельність підприємства. Інформаційне забезпечення аналізу прибутку і рентабельності підприємства. Аналіз джерел утворення та напрямків використання прибутку. Структурно-динамічний аналіз прибутку підприємства. Факторний аналіз прибутку та резерви його збільшення. Аналіз динаміки основних показників рентабельності. Застосування методів елімінування для розрахунку впливу факторів на рентабельність.

Методи визначення резервів зростання рентабельності роботи підприємства.

Тема 10. Аналіз фінансового стану підприємства

Поняття про фінансовий стан підприємства. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства. Узагальнюючий аналіз фінансового стану підприємства. Горизонтальний та вертикальний аналіз структури балансу. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства. Аналіз фінансової стійкості і стабільності. Аналіз ділової активності підприємства. Аналіз оборотних коштів та прискорення їх оборотності. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості. Дослідження ймовірності банкрутства підприємства.

3. Теми та години практичних занять

№ з/п	Теми практичних занять	Денна форма	Заочна форма
1.	Тема 1. Предмет, об'єкт і завдання аналізу господарської діяльності. Види аналізу та його інформаційне забезпечення	2	-
2.	Тема 2. Метод і методичні прийоми аналізу господарської діяльності	2	2
3.	Тема 3. Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг	2	-
4.	Тема 4. Аналіз використання персоналу підприємства та витрат на оплату праці	4	2
5.	Тема 5. Аналіз довгострокових активів підприємства	2	2
6.	Тема 6. Аналіз матеріальних ресурсів підприємства та ефективності їх використання	2	-
7.	Тема 7. Аналіз витрат на виробництво, собівартості і реалізації продукції	2	1
8.	Тема 8. Аналіз прибутку і рентабельності	2	1
9.	Тема 9. Аналіз фінансового стану підприємства	2	-
Усього годин		20	8

4. Зміст практичних занять

Практичне заняття № 1

Тема. Предмет, об'єкт і завдання економічного аналізу

Мета: формування практичних навичок застосування традиційних прийомів економічного аналізу до розв'язування задач: метод середніх величин, балансовий метод, метод порівняння, абсолютне і відносне відхилення тощо.

Завдання:

1. Визначити предмет, об'єкт і завдання економічного аналізу підприємства
2. Розглянути види аналізу господарської діяльності підприємства
3. Охарактеризувати основні прийоми о аналізу господарської діяльності підприємства
4. Ознайомитись з інформаційним забезпеченням аналізу господарської діяльності підприємства

Питання для самоконтролю:

1. Роль аналізу господарської діяльності підприємства як засобу підвищення ефективності виробництва за ринкових відносин.
2. Етапи розвитку аналізу господарської діяльності підприємства.
3. Перспективи розвитку аналізу господарської діяльності підприємства.
4. Мета й завдання аналізу господарської діяльності підприємства.
5. Основні категорії аналізу господарської діяльності підприємства.
6. Поняття факторів та їх класифікація.
7. Поняття резервів та їх види.
8. Зв'язок аналізу господарської діяльності підприємства з іншими науковими дисциплінами.
9. Роль діалектики та політичної економії в аналізі господарської діяльності підприємства.
10. Предмет аналізу господарської діяльності підприємства.
11. Види аналізу господарської діяльності підприємства.
12. Роль і особливості функціонально-вартісного аналізу.

Типові вправи та завдання

Завдання 1.1. Запланований обсяг виробництва і реалізації продукції у звітному році мав становити 7250 тис.грн. Фактично за результатами року підприємство виготовило продукції на суму 7500 тис.грн., а реалізувало – 7200 тис.грн.

Оцінити обсяги виробництва та реалізації продукції на підприємстві. Зробіть висновки та з'ясуйте можливі причини не виконання плану реалізації продукції.

Розв'язок

У практиці економічного аналізу розв'язанні задач, які вимагають порівняння або співставлення доречно проводити у вигляді таблиць.

Таблиця 1.1 – Оцінка обсягів виробництва та реалізації продукції, тис. грн.

Назва показника	За планом	Фактично	Відхилення	
			абс.	% вик. плану
1. Обсяг виробленої продукції	7250	7500	+250	103,4
2. Виторг від реалізації	7250	7200	-50	99,3
3. Частка реалізованої продукції у виробництві, %	1,00	0,96	-0,04	-

Висновок. Не зважаючи на перевиконання плану на 3,4%, що у абсолютній величині становить 250 тис.грн., підприємство недовиконало план з реалізації продукції на 50 тис.грн., тому % виконання плану з реалізації становить 99,3%.

Завдання 1.2. На основі даних таблиці 1.2:

1. Розрахувати середньорічну продуктивність праці на підприємстві за три роки.
2. Проаналізувати динаміку розрахованих показників.
3. Визначити абсолютні та відносні відхилення звітнього року від базового та минулого років.
4. Зробити висновки.

Розв'язок

Таблиця 1.2 – Аналіз динаміки середньорічної продуктивності праці

Найменування показника	Роки			Відхилення			
	Баз. р.	М. р.	Зв.р.	від Б.р.		від М.р.	
				абс.	%	абс.	%
1. Обсяг виробництва продукції, тис. грн. (Q)	73500	74000	72000	-1500	-2,0	-2000	-2,7
2. Витрати праці, людино-годин ($N_{л-г}$), тис.	4850	4800	5000	150	3,1	200	4,2
3. Середньорічна продуктивність праці працівника ($ПП_R$), грн./людино-годину	15,2	15,4	14,4	-0,8	-5,3	-1,0	-6,5

Середньорічна продуктивність праці характеризує середній обсяг виготовленої продукції на одиницю витрат праці. За даними таблиці 1.2 обсяг виробництва за досліджуваний період має нестійку динаміку і у звітному році у порівнянні з базовим та минулим зменшився відповідно на 1500 та 2000 тис.грн. Середньорічна продуктивність має аналогічну динаміку і свідчить про її зменшення у звітному році, що у свою чергу призводить до зменшення ефективності використання персоналу підприємства.

Завдання 1.3. Користуючись вихідними даними таблиці 1.3:

1. Розрахувати показники, що характеризують використання трудових ресурсів підприємства.
2. Проаналізувати динаміку розрахованих показників.
3. Визначити абсолютні та відносні відхилення звітного року від базового та минулого років.
4. Зробити висновки.

Таблиця 1.3 – Аналіз ефективності використання персоналу підприємства

Найменування показника	Б.р.	Зв. р	Відхилення	
			абс.	%
Обсяг випуску продукції (Q), тис. грн.	73500	74000	500	0,7
Чисельність працівників (R), осіб	4850	4800	-50	-1,0
Чисельність робітників (r), осіб	4010	4020	10	0,2
Питома вага робітників в загальній чисельності працівників (P_r), %	82,68	83,75	1,07	-
Середньорічна продуктивність праці працівника ($ПП_R$), грн.	15155	15417	262	1,7
Середньорічна продуктивність праці 1-го робітника ($ПП_r$), грн.	18329	18408	79	0,4
Загальне число відроблених людино-днів ($N_{л-д}$), тис.	795	800	5	0,6
Загальне число відроблених людино-годин ($N_{л-г}$), тис.	6320	6319	-1	-0,02
Середнє число днів, відроблених одним робітником (N), днів	198,25	199	0,75	0,4
Середня тривалість робочого дня (T), год.	7,95	7,90	-0,05	-0,6
Середньогодинна продуктивність праці 1 робітника ($ПП_r$), грн.	11,63	11,71	0,08	0,7

Розв'язок

$$P_b = \frac{r}{R} \times 100\% ; \text{ПП} = \frac{Q}{R} \times 1000 ; \text{ПП}_p = \frac{Q}{r} \times 1000 ; N = \frac{N_{л-г}}{r} \times 1000 ; T = \frac{N_{л-г}}{N_{л-дн}} ;$$

$$\text{ПП}_r = \frac{Q}{N_{л-г}} ;$$

Завдання 1.4. Користуючись вихідними даними таблиці 1.4:

1. Розрахувати показники, що характеризують використання трудових ресурсів підприємства.
2. Проаналізувати динаміку розрахованих показників.
3. Визначити абсолютні та відносні відхилення звітнього року від базового та минулого років.

Таблиця 1.4 – Аналіз ефективності використання трудових ресурсів підприємства

Найменування показника	Роки		
	базовий	минулий	звітний
Обсяг випуску продукції, тис. грн.	60000	65000	64500
Чисельність працівників, осіб	5100	5050	5000
Чисельність робітників, осіб	4150	4130	4160
Питома вага робітників в загальній чисельності працівників, %			
Середньорічна продуктивність праці, грн.			
Середньорічна продуктивність праці 1 працівника, грн.			
Загальне число відроблених людиноднів, тис.	910	950	947
Загальне число відроблених людиногодин, тис.	7900	7200	7056
Середнє число днів відроблених одним робітником			
Середня тривалість робочого дня, год.			
Середньогодинна продуктивність праці 1 робітника, грн.			

Завдання 1.5. Проаналізувати собівартість продукції, що випускається підприємством; визначити причини та наслідки підвищення собівартості продукції за окремими статтями калькуляції.

Таблиця 1.5 – Витрати на виробництво продукції

Статті витрат	Собівартість , тис.грн.		Відхилення	
	планова	фактична	абс.	%
Прямі матеріальні витрати	1524	1602	?	?
Прямі витрати на оплату праці	568	620	?	?
Інші прямі витрати	365	305	?	?
Загально виробничі витрати	1350	1250	?	?
Виробнича собівартість продукції	?	?	?	?

Практичне заняття № 2

Тема. Метод і методичні прийоми аналізу господарської діяльності підприємства

Мета: формування практичних навичок із застосування прийомів елімінування до розв’язування задач: факторний аналіз методом абсолютних різниць, ланцюгових підстановок та відносних різниць

Завдання:

1. Засвоїти методику проведення факторного аналізу методом абсолютних різниць
2. Засвоїти методику проведення факторного аналізу методом ланцюгових підстановок
3. Засвоїти методику проведення факторного аналізу методом відносних різниць
4. Визначати загальні резерви збільшення обсягу виробництва продукції

Питання для самоконтролю:

1. Поняття методу дослідження, класифікація методів.
2. Метод економічного аналізу, його особливості.
3. Методика економічного аналізу.
4. Основні методичні прийоми в економічному аналізі.
5. Традиційні прийоми в економічному аналізі.
6. Елімінування і застосування його в економічному аналізі. Способи елімінування.
7. Спосіб абсолютних різниць. Послідовність проведення.
8. Спосіб ланцюгових підстановок. Послідовність проведення.
9. Види відносних та середніх величин.
10. Балансовий метод: особливості застосування в економічному аналізі.

Типові вправи та завдання

Завдання 2.1. Побудувати модель-розрахунок методом абсолютних різниць для моделей з 2 факторів та провести розрахунок резервів підвищення обсягу виробленої продукції методом абсолютних різниць, використовуючи дані таблиці 2.1. Дані, яких не вистачає розрахувати самостійно. Зробити висновки.

Таблиця 2.1 – Показники діяльності підприємства за 3 роки

Найменування показника	Роки		
	Баз. р.	Мин. р.	Зв. р.
Обсяг випуску продукції (Q), тис. грн.	73500	74000	62000
Чисельність працівників (R), осіб	4850	4850	5150
Чисельність робітників (r), осіб	4010	4010	4020
Питома вага робітників в загальній чисельності працівників (Π_B), %			
Середньорічна продуктивність праці працівника (Π_{PR}), грн.			
Середньорічна продуктивність праці 1 робітника (Π_r), грн.			
Загальне число відроблених людиноднів ($N_{л-д}$), тис.	795	795	770
Загальне число відроблених людиногодин ($N_{л-г}$), тис.	6320	6320	6400
Середнє число днів, відроблених одним робітником (N), днів			
Середня тривалість робочого дня (T), год.			
Середньогодинна продуктивність праці 1 робітника (Π_r), грн.			

Розв'язок

1. $Q = R \times \Pi_{PR}$

$$\Delta Q^R = (R_1 - R_0) \times \Pi_{PR0} = (5150 - 4850) \times 15155 = 4546,5 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta Q^{\Pi_{PR}} = (\Pi_{PR1} - \Pi_{PR0}) \times R_1 = (12039 - 15155) \times 5150 = -16047,4 \text{ тис. грн.}$$

Перевірка: $\Delta Q = Q_1 - Q_0 = \Delta Q^R + \Delta Q^{\Pi_{PR}} = 4546,5 + (-16047,4) = -11500 \text{ тис. грн.}$

2. $Q = r \times \Pi_r$

$$\Delta Q^R = (r_1 - r_0) \times \Pi_{r0} = (4020 - 4010) \times 18329 = 183290 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta Q^{\Pi_r} = (\Pi_{r1} - \Pi_{r0}) \times r_1 = (15423 - 18329) \times 4020 = -11682,12 \text{ тис. грн.}$$

Перевірка: $\Delta Q = Q_1 - Q_0 = \Delta Q^r + \Delta Q^{IIIr} = 183290 + (-16047,4) = -11500$ тис. грн.

3. Q = N_{л-г} × III_{с-г}

$\Delta Q^{Nл-г} = (N_{л-г1} - N_{л-г0}) \times III_{с-г0} = (6400 - 6320) \times 11,63 = 930,4$ тис. грн.

$\Delta Q^{IIIс-г} = (III_{с-г1} - III_{с-г0}) \times N_{л-г1} = (9,69 - 11,63) \times 6400 = -12416$ тис. грн.

Перевірка: $\Delta Q = Q_1 - Q_0 = \Delta Q^{Nл-г} + \Delta Q^{IIIс-г} = 930,4 + (-12416) = -11500$ тис. грн.

Завдання 2.2. Обчислити вплив факторів на обсяг товарної продукції способом ланцюгових підстановок та абсолютних різниць на підставі даних таблиці 2.2. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 2.2 – Вихідні дані для факторного аналізу обсягу товарної продукції

Найменування показника	Баз.р.	Зв.р.	Абсолютне відхилення, тис.грн.	Темп росту, %
Обсяг виробництва, тис.грн.	360	345		
Середньорічна чисельність робітників, осіб	20	19		
Загальна кількість днів, які відпрацювали всі робітники за рік	5000	4940		
Загальна кількість годин, які відпрацювали всі робітники за рік	42500	44460		
Середня кількість днів, відпрацьована одним робітником				
Середня тривалість робочого дня, год.				
Середньоденний виробіток одного робітника, грн.				
Середнього динний виробіток одного робітника, грн.				
Середньорічний виробіток одного робітника, грн.				

Розв'язок

1. Для прикладу розглянемо вплив чисельності робітників (г), середньої кількості днів, відпрацьованих одним робітником (N), середньої тривалості робочого дня (Т) та середньогодинної продуктивності праці одного робітника

(ППс-г) на величину товарної продукції (Q), виготовленої за рік за наступною моделлю: $Q = r \times N \times T \times \overline{ПП}_z$.

2. Для визначення такого впливу спочатку розрахуємо невідомі показники, яких не вистає, використавши формули попереднього практичного заняття.

3. Побудуємо модель розрахунку для чотирьох факторів (табл. 2.3.)

Таблиця 2.3 – Модель розрахунку методом ланцюгових підстановок

№ п/п	№ підст.	Взаємодіючі фактори				Q	ΔQ	Причини відхилень
		r	N	T	$\overline{ПП}_z$			
1	-	r_0	N_0	T_0	$\overline{ПП}_{z0}$	Q_0	-	-
2	1	r_1	N_0	T_0	$\overline{ПП}_{z0}$	Q'	$Q' - Q_0$	$\uparrow \downarrow R$
3	2	r_1	N_0	T_0	$\overline{ПП}_{z0}$	Q''	$Q'' - Q'$	$\uparrow \downarrow Пв$
4	3	r_1	N_1	T_0	$\overline{ПП}_{z0}$	Q'''	$Q''' - Q''$	$\uparrow \downarrow N$
5	4	r_1	N_1	T_1	$\overline{ПП}_{z0}$	Q''''	$Q'''' - Q'''$	$\uparrow \downarrow T$
6	5	r_1	N_1	T_1	$\overline{ПП}_{z1}$	Q_1	$Q_1 - Q''''$	$\uparrow \downarrow \overline{ПП}_{z0}$

4. Здійснимо відповідні розрахунки

Таблиця 2.4 – Розрахунок методом ланцюгових підстановок

№ п/п	№ підст.	Взаємодіючі фактори				Q	ΔQ	Причини відхилень
		r	N	T	$\overline{ПП}_z$			
1	-	20	250	8,50	8,47	360000,00	-	-
2	1	19	250	8,50	8,47	342000,00	-18000,00	$\downarrow r$
3	2	19	260	8,50	8,47	355680,00	13680,00	$\uparrow N$
4	3	19	260	9,00	8,47	376602,35	20922,35	$\uparrow T$
5	4	19	260	9,00	7,76	345000,00	-31602,35	$\downarrow \overline{П} \overline{а}_0$

Перевірка: $\Delta Q = \Delta Q^r + \Delta Q^N + \Delta Q^T + \Delta Q^{\overline{ПП}_z} = Q_1 - Q_0$

$(-18000) + 13680 + 20922,35 + (-31602,35) = -15000$

Висновок: таким чином, резервами збільшення обсягу виробництва є зростання чисельності робітників та середньогодинної продуктивності праці. Найбільший позитивний вплив на зростання обсяг виробництва спричиняє саме виробіток робітника у годину. Загальний резерв складає 18 тис.грн. за рахунок збільшення чисельності робітників та 31,602 тис.грн. за рахунок зростання виробітку у годину, тобто 42,602 тис.грн.

Завдання 2.3. Використовуючи дані таблиці 2.5 розрахувати результуючий показник і вплив факторів на нього будь-яким із відомих вам способом.

Таблиця 2.5 – Вихідні дані розрахунку впливу факторів

Найменування показника	За планом	За звітом	Відхилення
Середня тривалість робочого дня, год.	8,00	7,85	
Середньоденний виробіток, грн.	40	45	
Кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік	230	210	
Результативний показник	?	?	

Завдання 2.4. Зробити розрахунки впливу факторів на обсяг товарної продукції способами ланцюгових підстановок і абсолютних різниць на підставі даних таблиці 2.6. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 2.6 – Вихідні дані для факторного аналізу обсягу товарної продукції

Найменування показника	За планом	Фактично	Відхилення від плану	% виконання плану
Товарна продукція, тис.грн.	440	402		
Середньорічна чисельність робітників, осіб	200	190		
Загальна кількість днів, які відпрацювали всі робітники за місяць	4600	4180		
Загальна кількість годин, які відпрацювали всі робітники за місяць	35880	33022		
Середня кількість днів, відпрацьована одним робітником				
Середня тривалість робочого дня, год.				
Середньоденний виробіток одного робітника, грн.				
Середнього динний виробіток одного робітника, грн.				
Середньорічний виробіток одного робітника, грн.				

Завдання 2.5. Написати модель-розрахунок методом відносних різниць та провести розрахунок резервів підвищення обсягу робіт на підставі даних таблиці 2.7. Зробити висновки.

Нехай відома така вихідна інформація: $Q = r \times N \times T \times \overline{ПП}_z$

Таблиця 2.7 – Вихідні дані для розрахунку методом відносних різниць

№ з/п	Найменування показника	Звітний рік у відсотках до минулого
1	Середньооблікова чисельність робітників	97,32
2	Загальне число відроблених людино-днів	95,95
3	Загальне число відроблених людино-годин	96,80
4	Обсяг випуску продукції	98,79
5	Обсяг продукції в минулому році, тис. грн.	1300

Розв'язок

1. Розраховуємо обсяг випуску продукції у звітному році у вартісному виразі:

$$Q_1 = \frac{Q_0 \times Q_1\%}{100} = 1300 * 98,79 / 100 = 1284,27 \text{ тис. грн.}$$

2. Знаходимо приріст обсягу випуску продукції:

$$\Delta Q = Q_1 - Q_0 = 1284,27 - 1300 = -15,73 \text{ тис. грн.}$$

3. Визначаємо відсоток значення зміни кожного із часткових факторів:

$$\Delta r_{\%} = r_{\%} - 100\% = 97,32 - 100\% = -2,68 \%$$

$$\Delta \overline{N}_{\%} = N_{\%} - r_{\%} = 95,95 - 97,32 = -1,37 \%$$

$$\Delta \overline{T}_{\%} = T_{\%} - \overline{N}_{\%} = 96,80 - 95,95 = 0,85 \%$$

$$\Delta \overline{ПП}_{z\%} = \overline{T}_{\%} - \overline{ПП}_{z\%} = 98,79 - 96,80 = 1,99 \%$$

Перевірка: $\sum \Delta Q = Q_1 - 100\% = -2,68 - 1,37 + 0,85 + 1,99 = -1,21\%$ або
 $(-15,73 \div 1300 \times 100 = -1,21\%)$
 $-1,21 = -1,21$

4. Визначаємо вартісний вплив часткових факторів на зміну результуючого показника. Для цього потрібно скласти пропорцію:

$$\Delta Q^r = \frac{\Delta r_{\%} \times \Delta Q}{\Delta Q_{\%}} = \frac{-2,68 \times (-15,73)}{-1,21} = -34,84 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta Q^N = \frac{\Delta N_{\%} \times \Delta Q}{\Delta Q_{\%}} = \frac{-1,37 \times (-15,73)}{-1,21} = -17,81 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta Q^T = \frac{\Delta T_{\%} \times \Delta Q}{\Delta Q_{\%}} = \frac{0,85 \times (-15,73)}{-1,21} = +11,05 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta Q^{\overline{III}_e} = \frac{\Delta \overline{III}_e \% \times \Delta Q}{\Delta Q \%} = \frac{1,99 \times (-15,73)}{-1,21} = +25,87 \text{ тис. грн.}$$

Перевірка: $\Delta Q^r + \Delta Q^{\overline{III}_e} + \Delta Q^N + \Delta Q^T = \Delta Q$
 $-34,84 - 17,81 + 11,05 + 25,87 = -15,73$
 $-15,73 = -15,73$

Висновок: резервами зростання обсягу випуску продукції можуть бути зміна середньооблікової чисельності робочих та загальної кількості відроблених людино-днів.

Завдання 2.6. Використовуючи дані таблиці 2.6 (завдання 2.4) виконати факторний аналіз методом відносних різниць.

Завдання 2.7. Розрахувати вплив факторів 2-го порядку на обсяг будівельно-монтажних робіт, якщо відомо (грн.):

Таблиця 2.8 – Вихідні дані

Збільшення обсягу БМР за рахунок зміни продуктивності праці	Ріст продуктивності праці	Фактори, що впливають		
		ΔP_v	ΔT	$\Delta \overline{III}_e$
32700	125	102	50	-27

Розв'язок

1. Обчислюється частка факторів у загальному відхиленні ПП:

1.1. Визначається розмір відхилення ПП під впливом питомої ваги робітників у %

$$\Delta \overline{III}_e^{P_v} = \frac{102}{125} = 0,816 \text{ (81 \%)}$$

Розраховується розмір відхилення ПП під впливом середньої тривалості робочого дня у %:

$$\Delta \overline{III}_e^T = \frac{50}{125} = 0,4 \text{ (40 \%)}$$

Обчислюється розмір відхилення за рахунок зміни середньогодинної ПП:

$$\Delta \overline{III}_e^{\overline{III}_e} = \frac{-27}{125} = -0,216$$

Перевірка: $0,816 + 0,4 - 0,216 = 1$

2. Визначається вплив факторів II-го порядку на збільшення обсягів БМР

2.1. Зміна обсягу під впливом питомої ваги робітників:

$$\Delta Q^{P_v} = 32,7 \times 0,81 = 26,48 \text{ тис. грн.}$$

Зміна обсягу під впливом середньої тривалості робочого дня:

$$\Delta Q^T = 32,7 \times 0,4 = 13,08 \text{ тис. грн.}$$

Зміна обсягу під впливом середньогодинної ПП:

$$\Delta Q^{ПП} = 32,7 \times (-0,23) = -7,52 \text{ тис. грн.}$$

Перевірка: $26,48 + 13,08 - 7,52 = 32,7$

Висновок: на зміну обсягу будівельно-монтажних робіт найбільше вплинула структура персоналу, тобто збільшення питомої ваги робітників дало можливість збільшити обсяг БМР на 26,48 тис.грн. Позитивний вплив на зміну обсягу робіт здійснило збільшення тривалості зміни, проте зменшення годинної продуктивності праці призвело до зменшення обсягу БМР на 7,52 тис.грн. Таким чином резервом збільшення обсягу виконаних робіт є збільшення годинної продуктивності праці.

Завдання 2.8. Розрахувати вплив факторів 2-го порядку на результуючий показник, якщо відомо, що фактори I і II порядку знаходяться в прямій залежності при наявній інформації:

1. Збільшення обсягу випуску продукції за рахунок продуктивності праці на $245 + H$.

2. Збільшення середньорічної продуктивності праці склало $180 + 4 \cdot H$, в т.ч. за рахунок:

- зміни чисельності робітників $75 + H$;

- зміни середньої тривалості робочого дня $20,5 + H$;

- зміни середньої тривалості робочого періоду $24,5 + H$;

- зміни середньої годинної продуктивності праці одного робітника $60 + H$.

Примітка. H = двом останнім цифрам номеру залікової книжки

Завдання 2.9. На основі наведених даних проаналізувати вплив годинної продуктивності праці, середньої тривалості робочого дня, середньої тривалості робочого періоду і питомої ваги робітників в загальній чисельності працюючих на середньорічну продуктивність праці працівників на підприємстві, використавши метод абсолютних різниць.

Таблиця 2.9 – Вихідні дані

Найменування показника	Б.р.	Зв.р.
Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	72720	61120
Середньоспиксова чисельність працівників, осіб	3161	2980
Середньоспиксова чисельність робітників, осіб	2820	2620
Кількість відпрацьованих людино-днів, тис.	739,7	652,6
Кількість відпрацьованих людино-годин, тис.	5769,7	4894,6

Практичне заняття № 3

Тема. Аналіз виробництва продукції, робіт послуг

Мета: формування практичних навичок аналізу обсягів виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг.

Завдання:

1. Визначити перелік методів економічного аналізу, що дають змогу здійснити аналіз обсягів виробництва продукції.
2. Провести оцінку обсягів виробництва продукції, включаючи темпи зростання, середньорічні темпи зростання та виконання плану виробництва продукції як за асортиментом так і в цілому.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке граничний обсяг реалізації продукції?
2. Які вимірники обсягу виробництва продукції в натуральному та вартісному вираженні ви знаєте?
3. В якій послідовності проводять оцінку виконання завдань з обсягу виробництва продукції?
4. Назвіть три групи факторів, що впливають на відхилення з обсягу виробництва продукції?
5. Якими методами можна проводити оцінку виконання плану з асортименту?

Типові вправи та завдання

Завдання 3.1. Проаналізуйте за даними таблиці 3.1. динаміку виробництва та реалізації продукції. Розрахуйте середньорічні темпи зростання обсягів виробництва та реалізації продукції та зробіть відповідні висновки.

Таблиця 3.1 – Динаміка обсягів виробництва та реалізації продукції

Рік	Обсяг виробництва продукції, тис.грн.	Темпи зростання, %		Обсяги реалізації продукції, тис.грн.	Темпи зростання, %	
		базисні	ланцюгові		базисні	ланцюгові
2006	90000	-	-	92600	-	-
2007	92400	102,67	102,67	92600	102,89	103,46
2008	95800	106,44	103,68	94300	104,78	101,84
2009	94100	104,56	98,23	93500	103,89	99,15
2010	100800	112,00	107,12	96600	107,33	103,32

Розв'язок

Середньорічний темп зростання обсягу виробництва

$$T_p = \sqrt[4]{102,67 \times 103,68 \times 98,23 \times 107,12} = 102,88 \%$$

Середньорічний темп зростання реалізації продукції

$$T_p = \sqrt[4]{103,46 \times 101,84 \times 99,15 \times 103,32} = 101,88 \%$$

Висновок. У 2006 – 2008 рр. динаміка обсягів виробництва стійка до зростання, аналогічна картина спостерігається і при аналізі обсягів реалізації продукції. 2009 рік характеризується спадом обсягів виробництва та реалізації продукції, а у 2010 році темп зростання до 2009 обсягів виробництва найвищий – 107,12%. У середньому на 5 років це відсоток становить 102,88.

Середній відсоток зростання обсягів реалізації дещо менший – 101,88%, що може призвести до накопичення обсягів реалізованої продукції у найближчі роки.

Примітка. Доречно провести аналогічний аналіз за абсолютними величинами.

Завдання 3.2. Оцініть виконання плану з виробництва та реалізації продукції за звітний період (табл. 3.2). Зробіть відповідні висновки.

Таблиця 3.2 – Аналіз обсягу виробництва і реалізації продукції

Виріб	Обсяг виробництва, тис.грн.				Реалізація продукції, тис.грн.			
	За планом	Фактично	Відхилення від плану	% до плану	За планом	Фактично	Відхилення від плану	% до плану
А	28800	25200	-3600	87,5	58500	24250	-34250	41,5
Б	33600	33264	-336	99,0	33600	31800	-1800	94,6
В	19200	22176	2976	115,5	18900	21350	2450	113,0
Г	14400	20160	5760	140,0	14250	19200	4950	134,7
Усього	96000	100800	4800	105,0	125250	96600	-28650	77,1

Завдання 3.3. Проаналізуйте виконання договірних зобов'язань з відвантаження продукції за березень (табл. 3.3). Визначте процент виконання договірних зобов'язань. Зробіть висновки.

Таблиця 3.3 – Аналіз виконання договірних зобов'язань з відвантаження продукції за березень поточного року, тис.грн.

Виріб	Покупець	План постачання за договором	Фактично відвантажено	Недоставлення продукції	Заліковий обсяг у межах плану
А	1	800	850	100	800
	2	800	750		750
	3	600	700		600
Б	1	500	500	-150	500
	2	1200	1050		1050
Усього	-	3900	3850	-50	3850

Завдання 3.4. За даними таблиці проаналізуйте виконання плану за асортиментом і структурою обсягу виробленої продукції взуттєвої фабрики. Визначити коефіцієнт асортиментності за трьома способами.

Таблиця 3.4 – Дані про асортимент і структуру виробленої продукції взуттєвої фабрики

Асортимент	За планом		Фактично		% виконання плану	Зарах. у виконання плану
	тис. пар	питома вага, %	тис. пар	питома вага, %		
Туфлі	250	12,69	280	14,32	112,00	250
Босоніжки	415	21,07	515	26,34	124,10	415
Чобітки	755	38,32	640	32,74	84,77	640
Тапки	550	27,92	520	26,60	94,55	520
Разом	1970	100,00	1955	100,00	99,24	1825

Завдання 3.5. Визначте за даними таблиці коефіцієнт варіації та коефіцієнт ритмічності. Зробіть висновки

Таблиця 3.5 – Ритмічність виробництва продукції за декадами

Декада	Обсяг виробництва за рік, тис.грн.		Частка продукції, %		Виконання плану, коеф.	Частка продукції зарах. у викон. плану ритмічності
	план	факт	план	факт		
Перша	32000	30240				
Друга	32000	34272				
Третя	32000	36288				
Усього						

Завдання 3.6. Дайте оцінку виконання плану з асортименту продукції за даними таблиці

Таблиця 3.6 – Дані для оцінки плану з асортименту продукції

Вид продукції	у минулому році	У звітному році				Відхилення від даних минулого року
		План	Факт	% виконання	Відхилення від плану	
А	70	70	60			
Б	80	50	50			
В	40	48	53			
Г	50	60	50			
Д	40	50	42			
Е	50	40	30			
Є	70	50	60			
Разом						

Завдання 3.7. Оцінити виконання плану з виробництва і реалізації продукції за звітний період (табл. 3.7). Зробити висновки.

Таблиця 3.7 – Аналіз обсягу виробництва та реалізації продукції

Виріб	Обсяг виробництва тис.грн.				Реалізація продукції, тис.грн.			
	За планом	Фактично	Відхилення від плану	% до плану	За планом	Фактично	Відхилення від плану	% до плану
А	23800	35200			38500	37250		
Б	44600	44264			41600	41800		
В	30200	32176			22900	21350		
Г	15500	20160			18250	19200		
Усього								

Практичне заняття № 4

Тема . Аналіз використання персоналу підприємства та оплати праці.

Мета: формування практичних навичок аналізу трудових ресурсів на підприємстві та витрат на плату праці.

Завдання:

1. Визначити порядок аналізу трудових ресурсів на підприємстві.
2. Визначити показники, що характеризують ступінь забезпеченості та ефективності використання трудових ресурсів.
3. Визначити порядок аналізу використання робочого часу на підприємстві.
4. Проаналізувати ефективність використання трудових ресурсів на підприємстві.
5. Визначити порядок аналізу витрат на оплату праці.

Питання для самоконтролю:

1. Як називається показник, що характеризує ступінь забезпеченості підприємства трудовими ресурсами?
2. Чому трудові ресурси називають найбільш активним та вирішальним фактором виробництва?
3. Визначте основні завдання аналізу забезпечення підприємства трудовими ресурсами.
4. Чим характеризується рівень продуктивності праці?
5. Охарактеризуйте порядок проведення оцінки рівня та динаміки продуктивності праці .
6. Назвіть зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на відхилення у продуктивності праці.
7. Що таке баланс робочого часу та для чого його складають?

8. Які показники використання робочого часу ви знаєте та як дослідити використання робочого часу?
9. Яким методом визначають вплив зміни чисельності працюючих та середньорічного виробітку одного працюючого на відхилення у обсягу виробництва продукції?
10. Який порядок аналізу оплати праці на підприємстві?
11. Назвіть основні складові фонду оплати праці.
12. З якою метою визначається середня заробітна плата?
13. Що характеризує коефіцієнт випередження.

Типові вправи та завдання

Завдання 4.1. Визначити показники, що характеризують рух та плинність кадрів на підприємстві. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 4.1 – Вихідні дані для аналізу використання персоналу, осіб

Найменування показника	Мин. рік	Звіт.рік		Відхилення		
		План	Факт	від плану	від планових даних	
					+	-
Чисельність працівників, всього	290	275	255	-35	-20	-7,27
Прийнято, всього	45	40	35	-10	-5	-12,50
Звільнено за власним бажанням, за порушення труд дисципліни та за скороченням штатів, всього	10	12	15	5	3	25,00
Коефіцієнт обороту із найму	0,16	0,15	0,14	-0,02	-0,01	-6,67
Коефіцієнт плинності кадрів	0,03	0,04	0,06	0,03	0,02	50,00

Висновок: зростання коефіцієнта плинності кадрів, у першу чергу пов'язане із зростанням числа звільнених за скороченням штатів, порушення трудової дисципліни та за власним бажанням на фоні зменшення чисельності персоналу на підприємстві. Зменшується коефіцієнт обороту із найму, оскільки їх фактична чисельність менша від чисельності у звітному році на 10 осіб.

Завдання 4.2. Визначити вплив на фонд робочого часу кількості відпрацьованих годин, днів та чисельності персоналу, використовуючи метод абсолютних різниць.

Таблиця 4.2 – Вихідна дані для розрахунку

Найменування показника	Б.р.	М.р.	Зв.р.	Відхилення	
				б.р.	м.р.
Чисельність працівників, осіб	160	155	165	5	10
Кількість днів, відпрацьованих одним робітником, днів	220	225	210	-10	-15
Середня тривалість робочого дня, годин	7,85	7,65	7,80	-0,05	+0,15
Фонд робочого часу, людино-годин, тис.л-г	276,32	266,79	270,27	-6,05	+3,48

Розв'язок

1. Модель розрахунку можна предстати у вигляді добутку чисельності (Ч) та кількість днів, відпрацьованих одним робітником (Д) та середньої тривалості робочої зміни (Г)

$$\text{ФРЧ} = \text{Ч} \times \text{Д} \times \text{Г}$$

2. Розрахуємо плив часткових факторів на фонд робочого часу у звітному та базовому роках

$$\text{ФРЧ}^{\text{Ч}} = (165 - 160) \times 220 \times 7,85 = 8635 \text{ людино-годин}$$

$$\text{ФРЧ}^{\text{Д}} = 165 \times (210 - 220) \times 7,85 = -12952,5 \text{ людино-годин}$$

$$\text{ФРЧ}^{\text{Г}} = 165 \times 210 \times (7,80 - 7,85) = -1732,5 \text{ людино-годин}$$

$$\text{Перевірка } 8635 - 12952,5 - 1732,5 = -6050,0$$

$$270,27 - 276,32 = -6,05 \text{ тис. людино-годин}$$

Отже, розрахунки правильні. Резервами підвищення фонду робочого часу є збільшення кількості робочих днів та зростання тривалості робочого дня.

3. Аналогічні розрахунки проводяться при встановленні пливу вище названих факторів на фонд робочого часу для звітного та минулого років.

Завдання 4.3. Проведіть факторний аналіз впливу часткових факторів на зміну середньорічного виробітку методом ланцюгових підстановок та абсолютних різниць.

Таблиця 4.3 – Вихідні дані

Найменування показника	Одиниця виміру	За планом	За звітом	Відхилення
Середня тривалість робочого дня	годин	8,00	7,85	-0,15
Середньогодинний виробіток	грн.	40	45	+5
Кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік	день	213	210	-3

Розв'язок

1) Середньорічний виробіток робітника визначається множенням середньогодинного виробітку, кількості відпрацьованих годин та днів:

$$ПП = Д \times Г \times В_r$$

2) Розраховуємо показник за планом та за звітом

$$ПП_{\text{п}} = 213,0 \times 8,0 \times 40,0 = 68160 \text{ грн.}$$

$$ПП_{\text{зв}} = 210,0 \times 7,85 \times 45,0 = 74182,5$$

Абсолютній приріст становить

$$\Delta ПП = 74182,5 - 68160 = 6022,5 \text{ грн.}$$

3) Виконаємо факторний аналіз методом ланцюгових підстановок, а для спрощення розрахунків дані зведемо у таблицю

Таблиця 4.4 – Факторний аналіз

№ з/п	№ підст.	Взаємодіючі фактори			Результ. п-к (ПП)	Δ	Причина відхилення
		Д	Г	В _r			
1	0	213	8,00	40	68160	-	-
2	1	210	8,00	40	67200	-960	↓Д
3	2	210	7,85	40	65940	-1260	↓Г
4	3	210	7,85	45	74182,5	8242,5	↑В _r

4) Проведемо перевірку. Для цього просумуємо відхилення і порівняємо з абсолютним приростом річного виробітку

$$8242,5 + (-960) + (-1260) = 6022,5 \text{ грн.}$$

Таким чином, у результаті проведеного факторного аналізу були визначені наступні резерви збільшення річного виробітку: зростання кількості відпрацьованих днів та годин.

5) Проведемо факторний аналіз методом абсолютних різниць

$$\Delta ПП^D = (210 - 213) \times 8,00 \times 40 = -960 \text{ грн.}$$

$$\Delta ПП^G = (7,85 - 8,00) \times 210 \times 40 = -1260 \text{ грн.}$$

$$\Delta ПП^B = (45 - 40) \times 7,85 \times 210 = +8242,5 \text{ грн.}$$

Завдання 4.4. Розрахувати вплив факторів на зміну основної заробітної плати робітників за даними таблиці.

Таблиця 4.5 – Вихідні дані

Найменування показника	План	Звіт	Відхилення
Основна заробітна плата виробників (грн.)	760	819	+ 59
Трудомісткості (нормо-години)	190	182	-8
Середньогодинна заробітна плата на одну нормо-годину (грн.)	4,0	4,5	+0,5

Завдання 4.5. Проведіть аналітичне дослідження впливу факторів на відхилення за обсягом виробництва продукції методом ланцюгових підстановок та подайте відповідні висновки.

Таблиця 4.6 – Вихідні дані

Найменування показника	План	Звіт	Відхилення
Обсяг виробництва, тис.грн.	?	?	
Чисельність робітників, осіб	265	258	
Кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік, днів	244	242	
Тривалість робочого дня, годин	8,0	7,8	
Середньогодинний виробіток одного робітника, грн.	4,5	4,7	

Завдання 4.6. Проаналізуйте динаміку показників продуктивності праці та встановіть залежність між ними. За допомогою методів елімінування визначити вплив факторів на відхилення у обсязі виробництва продукції.

Таблиця 4.7 – Вихідні дані

Найменування показника	Роки		Відхилення	
	базовий	звітний	абс.	відн.
Обсяг виробництва, тис.грн.	6509	6230		
Чисельність робітників, осіб	820	815		
Середньорічний виробіток одного робітника, грн.				
Кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік, днів	245	250		
Середньоденний виробіток, грн.				
Тривалість робочого дня, годин	8,0	8,0		
Середньогодинний виробіток одного робітника, грн.				

Завдання 4.7. Провести аналіз руху та плинності кадрів на підприємстві за даними таблиці.

Таблиця 4.8 – Вихідні дані

Найменування показника	Б.р.	М.р.	Зв.р.	Відхилення			
				від б.р.		від м.р.	
				абс.	%	абс.	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	2308	2525	2663				

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Чисельність прийнятих на роботу, осіб	250	270	210				
Чисельність звільнених з роботи, осіб	106	125	100				
в тому числі:							
- за порушення трудової дисципліни	9	10	5				
- за скороченням	27	13	10				
- за власним бажанням	15	19	13				
Коефіцієнт обороту по прийому							
Коефіцієнт обороту по звільненню							
Коефіцієнт плинності кадрів							

Завдання 4.8. Розрахуйте вплив трудових факторів на зміну обсягу виробництва, використовуючи спосіб ланцюгових підстановок за даними таблиці. Опишіть отримані результати.

Таблиця 4.9 – Вихідні дані

Найменування показника	За планом	Фактично	Відхилення від плану	% виконання плану
Товарна продукція за місяць, тис. грн.	462	398		
Середньооблікова чисельність робітників	200	180		
Середньомісячний виробіток, грн.	?	?		

Завдання 4.9. Обчисліть вплив трудових факторів на зміну обсягу виробництва товарної продукції способом відносних різниць. Опишіть отримані результати.

Таблиця 4.10 – Вихідні дані

Найменування показника	За планом	Фактично	Відхилення від плану	%
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Товарна продукція за місяць, тис. грн.	312,8	293,4		
Середньооблікова чисельність робітників	200	180		

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Загальна кількість відпрацьованих усіма робітниками людино-днів	4600	3960		
Загальна кількість відпрацьованих усіма робітниками людино-годин	36800	30888		
Середнє число днів роботи одного робітника	23	22		
Середня тривалість робочого дня, год.	8,0	7,8		
Середньогодинний виробіток робітника, грн.	8,5	9,5		

Завдання 4.10.

1. Проаналізуйте структуру витрат на оплату праці .
2. Покажіть за категоріями персоналу вплив змін чисельності та середньої заробітної плати на відхилення фонду заробітної плати за звітний період від фонду заробітної плати за минулий звітний період.
3. Визначте розмір впливу на фонд заробітної плати середньогодинної заробітної плати та кількості відпрацьованих годин за рік. Вихідна інформація подана у таблиці

Таблиця 4.11 – Вихідні дані

Найменування показника	Одиниця виміру	Минулий період	Звітний період
Обсяг продукції в порівняльних цінах	тис.грн.	950,2	980,8
Робітники:			
а) витрати на оплату праці	тис.грн.	465,4	470,1
б) середньооблікова чисельність	осіб	26	23
в) середня заробітна плата за рік	грн.	?	?
г) кількість відпрацьованих годин	год.	40020	40515
д) середня заробітна плату за годину			
Службовці:			
а) витрати на оплату праці	грн.	240260	188920
б) середньооблікова чисельність	осіб	8	7
в) середня заробітна плата за рік	грн.	?	?

Практичне заняття № 5

Тема. Аналіз довгострокових активів підприємства

Мета: формування практичних навичок щодо аналізу довгострокових активів підприємства

Завдання:

1. Визначити порядок аналізу основних фондів на підприємстві
2. Визначити систему показників, що характеризують ступінь наявності, руху та стану основних фондів на підприємстві.
3. Встановити показники забезпеченості основними фондами та ефективні їх використання.

Питання для самоконтролю:

1. Що розуміють під терміном «основні фонди», та за якими групами їх класифікують?
2. Дайте перелік питань, що досліджуються у процесі аналізу забезпеченості підприємства основними фондами.
3. Назвіть показники узагальнюючої оцінки динаміки основних засобів .
4. Які узагальнюючі показники ефективності використання основних засобів ви знаєте?
5. Як визначають вплив зміни фондівдачі та середньорічної вартості основних виробничих фондів на відхилення у обсягу виробництва продукції.
6. Охарактеризуйте два шляхи підвищення ефективності використання обладнання.

Типові вправи та завдання

Завдання 5.1. Проаналізувати динаміку та структуру основних засобів на основі наведених даних таблиці 5.1.

Таблиця 5.1 – Вихідні дані, тис.грн.

Найменування показника	Базовий рік		Звітний рік	
	п.р.	к.р.	п.р.	к.р.
Будинки, споруди та передавальні пристрої	243,8	243,8	243,8	260,3
Машини та обладнання	750,0	778,7	778,7	807,5
Інструменти, прилади, інвентар	236,2	255,7	255,7	262,2
Інші основні засоби	86,0	86,0	86,0	86,0
Бібліотечні фонди	15,3	12,8	12,8	8,0
Малоцінні необоротні активи	50,6	46,2	46,2	30,7
Інвентарна тара	6,6	6,4	6,4	6,2
Інші необоротні матеріальні активи	-	10,5	10,5	-
Транспортні засоби	650,1	551,4	551,4	452,4

Розв'язок

1. Проведемо спочатку аналіз структури основних засобів за середнім значенням у табл. 5.2

Таблиця 5.2 – Динаміка груп основних засобів підприємства, тис.грн.

Групи основних засобів	Базовий рік				Звітний рік			
	п.р.	к.р.	сер.зн	%	п.р.	к.р.	сер.зн	%
Будинки, споруди та передавальні пристрої	243,8	243,8	243,8	12,1	243,8	260,3	252,1	13,0
Машини та обладнання	750	778,7	764,4	38,1	778,7	807,5	793,1	40,8
Інструменти, прилади, інвентар	236,2	255,7	246,0	12,2	255,7	262,2	259,0	13,3
Інші основні засоби	86	86	86,0	4,3	86	86	86,0	4,4
Бібліотечні фонди	15,3	12,8	14,1	0,7	12,8	8	10,4	0,5
Малоцінні необоротні активи	50,6	46,2	48,4	2,4	46,2	30,7	38,5	2,0
Інвентарна тара	6,6	6,4	6,5	0,3	6,4	6,2	6,3	0,3
Інші необоротні матеріальні активи	0	10,5	5,3	0,3	10,5	0	5,3	0,3
Транспортні засоби	650,1	551,4	600,8	29,9	551,4	452,4	501,9	25,8
Разом	2032,0	1985,1	2008,6	100,0	1985,1	1907,1	1946,1	100,0

2. Проаналізуємо абсолютні відхилення та структурні зрушення зівши дані у табл. 5.3

Таблиця 5.3 – Оцінка динаміки та структурних зрушень основних засобів

Найменування показника	Відхилення	
	абсолютне	за пит. вагою %
Будинки, споруди та передавальні пристрої	8,3	0,9
Машини та обладнання	28,8	2,7
Інструменти, прилади, інвентар	13,0	1,1
Інші основні засоби	0,0	0,1
Бібліотечні фонди	-3,7	-0,2
Малоцінні необоротні активи	-10,0	-0,4
Інвентарна тара	-0,2	0,0
Інші необоротні матеріальні активи	0,0	0,0
Транспортні засоби	-98,9	-4,1

Завдання 5.2. Дайте аналітичну характеристику наявності, руху та структури основних засобів на підприємств за нижче наведеною таблицею.

Таблиця 5.4 – Вихідні дані

Найменування показника	Наявність на поч. р.		Надійшло		Вибуло		Наявність на кін. р.	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Будинки, споруди та передавальні пристрої	4225		100		-			
Машини та обладнання	7655		2990		700			
Інструменти, прилади, інвентар	160		145		-			
Транспортні засоби	370		120		35			
Інші основні засоби	210		35		-			
Бібліотечні фонди	55		0		-			
Малоцінні необоротні активи	10		2		-			
Інвентарна тара	15		3		7			
Інші необоротні матеріальні активи	265		45		120			
Всього								

Завдання 5.3. За даними таблиці дайте оцінку ефективності використання основних фондів на підприємстві та визначте вплив основних факторів на відхилення за обсягом виробництва.

Таблиця 5.5 – Вихідні дані

Найменування показника	За планом	Фактично	Відхилення від плану
Обсяг виробництва, тис. грн.	25400	24700	
Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн.	17850	15700	
Фондовіддача, грн./грн.			
Фондоємність, грн./грн.			

Завдання 5.4. Розрахуйте вплив факторів на результуючий показник методами абсолютних різниць за даними таблиці. Опишіть отримані результати. Вкажіть зв'язок між цими показниками.

Таблиця 5.6 – Вихідні дані

Найменування показника	Минулий період	Звітний період	Темпи зростання, %
Продуктивність праці одного працівника, грн.	?	?	
Фондоозброєність, грн./особу	9440	10640	
Фондовіддача, грн./грн..	10,88	14,12	

Завдання 5.5. За даними таблиці дайте оцінку ефективності використання основних фондів на підприємстві та визначте вплив основних факторів на відхилення за обсягом виробництва.

Таблиця 5.7 – Вихідні дані

Найменування показника	За планом	Фактично	Відхилення від плану
Обсяг виробництва, тис. грн.	5680	5825	
Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн.	5250	5100	
Фондовіддача, грн./грн.			
Фондоємність, грн./грн.			

Практичне заняття № 6

Тема. Аналіз матеріальних ресурсів підприємства

Мета: формування практичних навичок щодо аналізу матеріальних ресурсів підприємства

Завдання:

1. Визначити порядок аналізу матеріальних ресурсів.
2. Навчитися визначати показники, що характеризують використання матеріальних ресурсів.

Питання для самоконтролю:

1. За якими параметрами оцінюють якість плану матеріально-технічного постачання?
2. Назвіть основні етапи оцінки плану матеріально-технічного постачання.
3. Який показник характеризує ефективність використання матеріальних ресурсів ?
4. Які фактори впливають на рівень матеріаломісткості продукції?
5. Як визначити вплив факторів забезпечення матеріалами на обсяг виробництва.

Типові вправи та завдання

Завдання 6.1. За даними таблиці проаналізуйте вплив факторів на матеріаловіддачу.

Таблиця 6.1 – Вихідні дані

Найменування показника	За планом	Фактично	Відхилення від плану	
			+,-	%
Обсяг виробництва, тис. грн.	1320	1323		
Витрати матеріалів, тис.грн.	708	860		
Матеріаловіддача, грн./грн.				
Матеріаломісткість продукції, грн./грн.				

Завдання 6.2. Проаналізуйте витрати матеріалів на одиницю продукції (токарний верстат А), розрахуйте вплив факторів на зміну витрат матеріалів, вкажіть на можливість підприємства щодо подальшого зниження собівартості продукції за рахунок ефективнішого використання матеріалів. Вихідна інформація подана у таблиці.

Таблиця 6.2 – Вихідні дані

Види сировини і матеріалів	За планом			Фактично		
	к-сть, кг	ціна за 1 кг, грн.	вартість, грн.	к-сть, кг	ціна за 1 кг, грн.	вартість, грн.
Сталь	575	7,4		615	7,4	
Прокат кольорових металів	0,75	107,0		0,21	150,0	
Труби сталеві	14,75	16,6		5,8	16,8	
Разом	-	-	?	-	-	?

Завдання 6.3. Дайте оцінку використання сировини та матеріалів на виробництво продукції в цілому, в тому числі і за окремими видами матеріалів. Визначте вплив основних факторів на суму відхилення і підрахуйте суму резервів зниження собівартості за статтею „Сировина та матеріали”. Вихідна інформація у таблиці.

Таблиця 6.3 – Вихідні дані

Вид матеріалу і виробу	За планом			Фактично			Відхилення		
	кількість	ціна, грн.	вартість, грн.	кількість	ціна, грн.	вартість, грн.	всього	в тому числі за рахунок	
								кількості, грн.	ціни, грн.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Виріб А									
Сталь листова, кг	50	5,5	?	45	6,0	?	?	?	?
Чавун, кг	100	3,8	?	110	4,0	?	?	?	?
Бронза, кг	10	20,0	?	10	9,0	?	?	?	?
Електроди, пачки	2	19,0	?	1,5	20	?	?	?	?
Всього	-	-	?	-	-	?	?	?	?

Завдання 6.4. Обчислити резерви зменшення вартості витрачених матеріалів, якщо відомо:

Таблиця 6.4 – Вихідні дані

Вид матеріалу	Базовий рік		Звітний рік	
	Норма витрат, т	Ціна за 1 т, грн.	Норма витрат	Ціна за 1 т, грн.
Цемент	16,2	68,3	13,2	73,5
Пісок	75,2	73,6	102,5	70,9

Практичне заняття № 7

Тема. Аналіз витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Мета: формування практичних навичок щодо аналізу витрат виробництва, практичне застосування методів до визначення резервів зменшення витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Завдання:

1. Визначити порядок аналізу витрат на підприємстві.
2. Засвоїти зміст показників, що характеризують види витрат.
3. Навчитись застосовувати методологію аналізу витрат підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення собівартості продукції та розкрийте значення цього показника в підвищенні ефективності діяльності підприємства.
2. За якими ознаками групуються витрати підприємства на продукцію?
3. Сформулюйте основні завдання аналізу собівартості продукції (робіт, послуг).
4. Назвіть показники собівартості продукції та джерела інформації.
5. Як обчислити витрати на 1 грн. обсягу виробництва продукції?
6. Назвіть фактори, що впливають на відхилення фактичних витрат на 1 грн. обсягу виробництва продукції від планової та методику обчислення їх впливу.
7. Яким методом проводять аналіз собівартості одиниці найважливіших видів продукції та яке призначення аналізу цього показника?
8. Назвіть фактори, які впливають на собівартість окремих видів продукції та порядок їх розрахунку.

9. Який метод аналізу застосовують для оцінки витрат за їх елементами та статтями?
10. Які витрати відносяться до прямих?
11. Назвіть чинники, які впливають на відхилення фактичних матеріальних витрат від планових, фактичних витрат на оплату праці від планових та методикау обчислення впливу цих чинників.
12. Як оцінити співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньої зарплати одного працівника?
13. Що включають до складу загальновиробничих витрат та якими методами проводять оцінку цих витрат?
14. Дайте визначення відносного рівня витрат та обґрунтуйте необхідність проведення аналізу відносного рівня витрат.
15. Для чого використовують результати аналізу витрат і собівартості?

Типові вправи та завдання

Завдання 7.1. Проаналізуйте динаміку та структуру витрат за економічними елементами. Визначте резерви зменшення питомих витрат за даними таблиці, якщо обсяг виробництва відповідно у базовому та звітних роках становив 25505 тис.грн. та 19929 тис.грн.

Таблиця 7.1 – Собівартість виробленої продукції за економічними елементами, тис.грн.

Найменування показника	Базовий рік		Звітний рік		Відхилення	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Матеріальні витрати	7125		8053			
Витрати на оплату праці	8111		5337			
Відрахування на соціальні заходи	3045		2135			
Амортизаційні відрахування	785		785			
Інші витрати	513		630			
Разом	?		?			

Розв'язок

1. Розрахуємо структуру витрат та охарактеризуємо її. Для визначення структури необхідно скласти таблицю відповідного виду.

Таблиця 7.2 – Структурно-динамічний аналіз собівартості за економічними елементами, тис.грн.

Найменування показника	Базовий рік		Звітний рік		Відхилення	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
1	2	3	4	5	6	7

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Матеріальні витрати	7125,0	36,4	8053,0	47,5	928,0	11,1
Витрати на оплату праці	8111,0	41,4	5337,0	31,5	-2774,0	-9,9
Відрахування на соціальні заходи	3045,0	15,6	2135,0	12,6	-910,0	-2,9
Амортизаційні відрахування	785,0	4,0	785,0	4,6	0,0	0,6
Інші витрати	513,0	2,6	630,0	3,7	117,0	1,1
Разом	19579,0	100,0	16940,0	100,0	-2639,0	0,0

Висновок. Таким чином найбільшу частку у структурі витрат складають матеріальні витрати та витрати на оплату праці, частка яких становить понад 30%. Варто відмітити, що величина матеріальних витрат у звітному році збільшилася на 925 тис.грн., а їх частка на 11% і склала 47,5%. Така динаміка може призвести до значного збільшення матеріаломісткості продукції у майбутньому.

Зростаючу динаміку мають також інші витрати, частка яких збільшилася до 3,7%, а в абсолютному вираженні на 117 тис.грн.

2. Проаналізуємо витрати на 1 грн. виробленої продукції, у вигляді таблиці:

Таблиця 7.3 – Аналіз динаміки витрат на 1 грн. виготовленої продукції

Найменування показника	Б.р.	Зв.р.	Відхилення	
			абс.	%
Обсяг виробництва, тис.грн.	25505,0	19929,0	-5576,0	-21,9
Витрати за економічними елементами, тис.грн.	19579,0	16940,0	-2639,0	-13,5
Витрати на 1 грн. обсягу виробництва, грн./грн.	0,7677	0,8500	0,0824	10,7293

Витрати на одну гривню обсягу виробництва зросли у звітному році на 0,082 пункти, що складає 10,7%, але при цьому обсяг виробництва і величина витрат теж зменшилися, проте питомі витрати зросли. Таке зростання питомих витрат спричинено зменшення обсягу виробництв більшими темпами, ніж зменшення витрат.

3. Проведемо факторний аналіз витрат на 1 грн. за моделлю:

$$V_{1\text{грн}} = (MB + \text{ВОП} + \text{ВСЗ} + A + I_{\text{в}}) / O$$

Таблиця 7.4 – Факторний аналіз витрат на 1 грн. виготовленої продукції

№ з/п	№ підс	Взаємодіючі фактори						Результ п-к	Δ	Причини
		МВ	ВОП	ВСЗ	А	Ів	О			
1	0	7125,0	8111,0	3045,0	785,0	513,0	25505,0	0,767653	–	–
2	1	8053,0	8111,0	3045,0	785,0	513,0	25505,0	0,804038	0,036385	↑МВ
3	2	8053,0	5337,0	3045,0	785,0	513,0	25505,0	0,695275	-0,10876	↓ВОП
4	3	8053,0	5337,0	2135,0	785,0	513,0	25505,0	0,659596	-0,03568	↓ВСЗ
5	4	8053,0	5337,0	2135,0	785,0	513,0	25505,0	0,659596	0	–
6	5	8053,0	5337,0	2135,0	785,0	630,0	25505,0	0,664183	0,004587	↑Ів
7	6	8053,0	5337,0	2135,0	785,0	630,0	19929,0	0,850018	0,185834	↓О

У результаті проведеного факторного аналізу були виявлені наступні резерви: зменшення матеріальних витрат на 0,036 грн. та інших витрат на 0,004 грн. на кожен гривню обсягу виробництва продукції, а також збільшення обсягу виробництва продукції на 0,185 грн.

Завдання 7.2. Проаналізуйте собівартість продукції, що випускається підприємством; визначте причини та наслідки підвищення собівартості продукції за окремими статтями калькуляції. Джерела інформації – калькуляція собівартості продукції за звітний період таблиці.

Таблиця 7.5 – Вихідні дані

Статті витрат	Собівартість, тис.грн.		Відхилення	
	планова	фактична	абсолютне	%
Прямі і матеріальні витрати	24826	24982		
Прямі витрати на оплату праці	3494	3234		
Інші прямі витрати	2523	2990		
Загально виробничі витрати	7952	7113		
Виробнича собівартість продукції	?	?		

Завдання 7.3. Проведіть аналіз структури собівартості продукції. Охарактеризуйте продукцію підприємства (матеріало-, трудомісткість). Визначте, які відбулися структурні зрушення, вкажіть їх причини та наслідки.

Таблиця 7.6 – Вихідні дані

Стаття калькуляції	Сума витрат за перший квартал, грн.	Сума витрат за другий квартал, грн.
Прямі матеріальні витрати:		
сировина та матеріали	75600	79230
покупні комплектуючі вироби і напівфабрикати	31200	27760
зворотні відходи	780	840
Всього прямих матеріальних витрат	?	?
Прямі витрати на оплату праці:		
основна заробітна плата	32000	31600
додаткова заробітна плата	15420	14470
відрахування на соціальне страхування	16000	15480
Всього прямих витрат на оплату праці	?	?
Інші прямі витрати	3100	3000
Загально виробничі витрати	23890	23950
Виробнича собівартість	?	?

Завдання 7.4. Проаналізуйте динаміку витрат підприємства. Оцініть структуру собівартості продукції, структурні зрушення, які відбулися протягом періоду, що аналізується за вихідною інформацією таблиці.

Таблиця 7.7 – Структура витрат підприємства

Елементи витрат	Минулий період		Звітний період	
	сума, тис. грн.	питома вага у % до підсумку витрат	сума, тис. грн.	питома вага у % до підсумку витрат
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Матеріальні витрати:				
сировина і основні матеріали	3738		3406	
покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби	-		-	
паливо й енергія	871		1058	
будівельні матеріали	10000		13500	
запчастини	5045		6000	
тара і тарні матеріали	3600		3716	
допоміжні матеріали	1088		1717	
Всього матеріальних витрат	?		?	

1	2	3	4	5
Витрати на оплату праці	8196		8573	
Відрахування на соціальні заходи	690		733	
Амортизація	1927		2044	
Інші операційні витрати	1007		1320	
Витрати на виробництво, всього	?	100,0	?	100,0

Завдання 7.5. Проаналізуйте динаміку витрат підприємства. Оцініть структуру собівартості продукції, структурні зрушення, які відбулися протягом періоду, що аналізується за вихідною інформацією таблиці.

Таблиця 7.8 – Вихідні дані

Елементи витрат	За планом		Фактично	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Матеріальні витрати	10206		9872	
Витрати на оплату праці	8396		8973	
Відрахування на соціальні заходи	790		833	
Амортизація	1927		1896	
Інші операційні витрати	1107		1320	
Витрати на виробництво, всього	?	100,0	?	100,0

Практичне заняття № 8

Тема. Аналіз прибутку і рентабельності

Мета: формування практичних навичок щодо аналізу прибутку та рентабельності підприємства

Завдання:

1. Визначити порядок аналізу прибутку на підприємстві.
2. Визначити абсолютні та відносні показники прибутковості.
3. Проаналізувати порядок формування прибутку, види прибутків.
4. Визначити основні напрямки аналізу рентабельності та шляхів його збільшення.

Питання для самоконтролю:

1. Чому прибуток є важливим узагальнюючим показником оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарської діяльності?
2. За якими ознаками класифікують прибуток?
3. Які види прибутку Ви знаєте?
4. Відтворіть у пам'яті структурно-логічну схему формування прибутку підприємства відповідно до національних положень (стандартів)

бухгалтерського обліку.

5. Назвіть інформаційну базу аналізу прибутку.

6. Розкрийте порядок аналізу чистого прибутку, його структури та динаміки.

7. Перелічіть фактори, які впливають на відхилення валового прибутку від реалізації, та методи визначення їх впливу.

8. Що називають «ефектом виробничого важеля»?

9. Назвіть резерви збільшення валового прибутку.

10. Охарактеризуйте порядок проведення аналізу фінансових результатів від іншої реалізації та позареалізаційних операцій.

11. Як визначити показник рентабельності продажу та рентабельності окремих видів продукції? Методика аналізу цих показників.

Типові вправи та завдання

Завдання 8.1. За даними таблиці 8.1. проведіть аналітичне дослідження результатів господарської діяльності підприємства.

Таблиця 8.1 – Динаміка результатів діяльності підприємства за 3 роки, тис.грн.

Найменування показника	Б.р.	М.р.	Зв.р.	Абсолютне відхилення	
				від б.р.	від м.р.
1. Валовий прибуток	700	660	730		
2. Операційні доходи	210	220	-		
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	490	440	500		
4. Фінансовий результат від інвестиційної діяльності	-	15	-		
5. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	490	455	500		
6. Фінансовий результат від звичайної діяльності	312	285	375		
7. Надзвичайні доходи	-	20	-		
8. Чистий прибуток	312	305	575		

Завдання 8.2. На підставі даних табл. 8.2 проаналізуйте динаміку прибутку від реалізації окремих видів продукції та визначність ступінь впливу на прибуток від реалізації обсягу реалізації, ціни та собівартості.

Завдання 8.3. На основі табл. 8.4 зробіть факторний аналіз рентабельності продукції кожного виду.

Таблиця 8.4 – Аналіз рентабельності окремих видів продукції

Вид продукції	Середня ціна реалізації, грн.		Собівартість 1 туба, грн.		Рентабельність, %			Зміна рентабельності, %.		
	план	факт	план	факт	план	умовна*	факт	загальна	у тому числі за рахунок	
									ціни	собівартості
А	450	441	410	460						
Б	500	510	499	512						
В	630	695	570	566						
Г	730	710	607,4	605						

* При фактичні ціні і базову рівні собівартості

Таблиця 8.2 - Аналіз прибутку від реалізації окремих видів продукції

Вид продукції	Кількість реалізованої продукції, туб		Середня ціна реалізації, грн.		Собівартість 1 туба, грн.		Сума прибутку від реалізації продукції, тис.грн.		Зміна прибутку, тис.грн.			
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	загальна	у тому числі за рахунок		
										обсягу реалізації	ціни	собівартості
А	5700,0	4850,0	5000,0	5200,0	4000,0	4500,0	5700,0	3395,0	-2305,0	-850,0	970,0	-2425,0
Б	5600,0	3300,0	6000,0	6100,0	5000,0	5120,0	5600,0	5194,0	-406,0	-300,0	530,0	-636,0
В	2700,0	3050,0	7000,0	7350,0	5700,0	5560,0	3510,0	5459,5	1949,5	455,0	1067,5	427,0
Г	1900,0	2560,0	7500,0	7800,0	3874,0	5750,0	3089,4	5248,0	2138,6	1073,2	768,0	317,4
Разом	15900,0	15760,0	-	-	-	-	17899,4	19296,5	1397,1	378,2	3335,5	-2316,6

Таблиця 8.3 – Приклад факторного аналізу прибутку від реалізації продукції

А

№ з/п	№ підст.	Взаємодіючі фактори			Пр	Δ	Причини зміни
		Op	Ц ₁	С ₁			
1	0	5700	5000	4000	5700	-	-
2	1	4850	5000	4000	4850	-850	↓Op
3	2	4850	5200	4000	5820	970	↑Ц ₁
4	3	4850	5200	4500	3395	-2425	↑С ₁

Перевірка -2305

Завдання 8.3. Проаналізуйте фінансові результати діяльності підприємства використовуючи дані табл. 8.5 та зробіть відповідні висновки щодо формування чистого прибутку підприємства

Таблиця 8.5 – Показники діяльності підприємства за 2 роки, тис. грн.

Назва показника	Базовий рік		Звітний рік	
	на поч.п.	на кін.п.	на поч.п.	на кін.п.
Дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	153,2	170,0	170,0	197,0
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	?	?	?	?
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(132,3)	(146,0)	(146,0)	(152,0)
Валовий прибуток (збиток)	?	?	?	?
Інші операційні доходи	10,0	7,0	7,0	-
Адміністративні витрати	(15,9)	(18,0)	(18,0)	(22,0)
Витрати на збут	(7,8)	(9,7)	(9,7)	(8,4)
Інші операційні витрати	-	-	-	(4,3)
Прибуток (збиток) від операційної діяльності:	?	?	?	?
Дохід від участі в капіталі	18,5	24,0	24,0	20,7
Інші фінансові доходи	5,6	8,4	8,4	9,2
Інші доходи	-	1,2	1,2	-
Фінансові витрати	-	(6,7)	(6,7)	(4,3)
Витрати від участі в капіталі	-	-	-	-
Інші витрати	(0,1)	(0,3)	(0,3)	(4,2)
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	?	?	?	?
Податок на прибуток від звичайної діяльності	?	?	?	?
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності:	?	?	?	?
Надзвичайні доходи (витрати)	-	(0,7)	(0,7)	-
Податки з надзвичайного прибутку	-	-	-	-
Чистий прибуток (збиток)	?	?	?	?

Практичне заняття № 9

Тема. Аналіз фінансового стану підприємства

Мета: формування практичних навичок щодо аналізу фінансового стану підприємства

Завдання:

1. Визначити порядок аналізу фінансового стану підприємства
2. Визначити ліквідність балансу
3. Розрахувати та проаналізувати показники ліквідності

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте поняття фінансового стану підприємства та назвіть фактори, що визначають фінансовий стан.
2. За якими ознаками класифікують види аналізу фінансового стану?
3. Сформулюйте мету та основні завдання аналізу фінансового стану підприємства.
4. Назвіть систему показників оцінки фінансового стану.
5. Яка інформаційна база аналізу фінансового стану?
6. Що розуміють під «читанням балансу»?
7. Яка мета горизонтального, вертикального та трендового аналізів?
8. Для чого складають порівняльний аналітичний баланс?
9. Як проаналізувати зміни динаміки складу та структури капіталу?
10. Що відносять до реальних активів підприємства та як їх оцінюють?
11. Як оцінюють основний капітал та нематеріальні активи?
12. За якими напрямками проводять оцінювання оборотного капіталу?
13. Назвіть основні показники якості оборотного капіталу та визначте методику їх аналізу.
14. Охарактеризуйте джерела формування капіталу підприємства та співвідношення між ними.
15. Що таке фінансовий леверидж?
16. Яким показником характеризується достатність власного капіталу та як визначити наявність власного оборотного капіталу?
17. У чому проявляється дія ефекту фінансового важеля?
18. Назвіть абсолютні та відносні показники фінансової стійкості, порядок їх визначення та оцінки. Охарактеризуйте чотири типи фінансової стійкості підприємства.
19. Що розуміють під платоспроможністю підприємства, якими показниками вона характеризується? Порядок обчислення та оцінки показників платоспроможності.
20. Для чого складають платіжний календар?
21. Що розуміють під ліквідністю активів?
22. Що таке грошові потоки та як їх оцінити?
23. Розкрийте поняття кредитоспроможності підприємств та назвіть основні етапи визначення кредитоспроможності.

24. Розкрийте суть та мету фінансового прогнозування.

25. За яких умов розраховують коефіцієнт відновлення платоспроможності?

Типові вправи та завдання

Завдання 9.1. Оцінити ліквідність балансу на основі додатку А та використовуючи дані таблиці 9.1. та 9.2

Таблиця 9.1 – Класифікація активів підприємства за ліквідністю

Активи		Характеристика
види	умовне позначення	
Високоліквідні	A_1	Грошові кошти і короткострокові фінансові вкладення
Швидколіквідні	A_2	Готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, яка буде погашена згідно умов договору
Повільноліквідні	A_3	Сировина і матеріали, МШП, незавершене виробництво, дебіторська заборгованість, строк оплати якої минув
Важколіквідні	A_4	Основні засоби, обладнання та незавершені капітальні інвестиції, довгострокові фінансові вкладення, нематеріальні активи

Таблиця 9.2 – Класифікація пасивів (зобов'язань) підприємства за строком погашення

Пасиви		Характеристика
види	умовне позначення	
Найбільш термінові	P_1	Поточні зобов'язання за розрахунками
Короткострокові	P_2	Позикові кошти короткострокового характеру
Довгострокові	P_3	Позикові кошти довгострокового характеру
Постійні	P_4	Зобов'язання перед власниками по формуванню власного капіталу

Таблиця 9.3 – Аналіз ліквідності балансу підприємства

Групи активів	на поч. зв. періоду	на кін. звіт. періоду	Групи пасивів	на поч. зв. періоду	на кін. звіт. Періоду	Платіжні засоби: надлишок (+) недостача (-):	
						на поч. зв. періоду	на кін. звіт. періоду
A ₁			П ₁				
A ₂			П ₂				
A ₃			П ₃				
A ₄			П ₄				
Баланс			Баланс				

Завдання 9.2. Проаналізуйте фінансовий стан підприємства, склавши таблицю порівняльного аналітичного балансу активів і пасиву (на основі додатку А). Зробіть ґрунтовні висновки.

Таблиця 9.4 – Порівняльний аналіз активу балансу

Актив	Абсолютні величини		Питома вага		Зміна		
	на поч. періоду	на кін. періоду	на поч. періоду	на кін. періоду	в абс. величині	у питомій вазі	у % до поч. періоду

Таблиця 9.5 – Порівняльний аналіз пасиву балансу

Пасив	Абсолютні величини		Питома вага		Зміна		
	на поч. періоду	на кін. періоду	на поч. періоду	на кін. періоду	в абс. величині	у питомій вазі	у % до поч. періоду

Додаток А

Додаток до Положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 2

Підприємство
Територія
Форма власності
Орган державного управління
Галузь
Вид економічної діяльності
Одиниця виміру; тис. грн.
Адреса

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ
за КОАТУУ
за КФВ
за СПОДУ
за ЗКІНГ
за КВЕД
Контрольна сума

КОДИ		
		01

БАЛАНС

на _____ 20 _____ року

Форма № 1		Код за ДКУД		1801001
Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	
1	2	3	4	
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	10	133	
первісна вартість	1001	30	169	
накопичена амортизація	1002	20	36	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1	1	
Основні засоби	1010	4115	5489	
первісна вартість	1011	7996	9774	
знос	1012	3881	4285	
Інвестиційна нерухомість	1015			
Довгострокові біологічні активи	1020			
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030			
інші фінансові інвестиції	1035			
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040			
Відстрочені податкові активи	1045			
Інші необоротні активи	1090			
Усього за розділом I	1095	4126	5623	

II. Оборотні активи			
Запаси	1100	2214	1792
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	59	22
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	44	51
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	3	20
Витрати майбутніх періодів	1170	19	
Інші оборотні активи	1190	18	33
Усього за розділом II	1195	2863	2947
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	6989	8570
Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	2244	2244
Капітал у дооцінках	1405	306	306
Додатковий капітал	1410	873	839
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-205	-54
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	3218	3335
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		

Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		407
Довгострокові забезпечення	1520	138	1084
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	138	1491
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за:	1610		
довгостроковими зобов'язаннями			
товари, роботи, послуги	1615	1211	850
розрахунками з бюджетом	1620	518	1227
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	194	271
розрахунками з оплати праці	1630	682	559
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665	68	255
Інші поточні зобов'язання	1690	61	59
Усього за розділом III	1695	3633	3744
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	6989	8570